
The Study of the Effect of House Structure on Iranian-Islamic Lifestyle over Time (Case Study: Kashan, Isfahan province, Iran)

Farah Fallahfar ^{1*}, Mohammad MannanRaisi ²

1. Master's student in Islamic Architecture, Qom State University, Qom, Iran.

2. Ph.D. in Architecture, Associate Professor of Department of Architecture, Qom State University, Qom, Iran.

Although there has always been a reciprocal relationship between people and their houses, less research has been done on how housing affects residents' lives. One of the outstanding researches on house-human relations is the articles and studies of Gholam Hossein Memarian and Seyyed Abbas Yazdanfar in Iran and outside Iran Roderick Lawrence from Australia, Allison Miller from the United States, Besim Selim Hakim and Hisham Mortada from Islamic countries. The present study has been distinguished from the mentioned cases by examining different spaces of the house and paying attention to different periods – both past and present. The purpose of this study was to investigate the effect of a house on the proximity or distance of its residents from aspects of the Iranian-Islamic lifestyle. The information from national and religious sources was first studied, and after being summarized, was examined through the perspective of ideas put forth by Amos Rapoport to obtain various indicators of the Iranian-Islamic lifestyle. Lifestyle indicators were studied in three areas of individual and collective activities, interactions, and social affairs. Activities include behavioral patterns of resting, eating, having fun, worshiping, studying, and handling health care. Interactions include how to communicate with family, other people, and nature. And social affairs examine jobs and privacy in home spaces. Kashan was selected as the research location because of its rich religious and cultural heritage. The research method was a hybrid of several approaches. The majority of the qualitative work was done using phenomenology, and a desk study was used to complete the data. Samples were selected from the three types of apartments, middle-houses, and traditional houses, and in addition to observation and perception, semi-structured interviews

with families were conducted. According to Rapoport, in examining behavioral patterns, attention to four factors of the user, location, method, and time is essential, so in observations and interviews with residents, these four issues were considered in the incidence of each behavior. In the traditional house category, after reviewing two samples with residential use at present, due to the high volume of spatial changes, the following samples were selected from traditional houses without structural changes with use change. As a result, written sources such as interviews with residents were used to study the status of the building in the past. The number of samples from each category was added until saturation was reached. There were 20 families and 35 houses studied in total. Each family also experienced living in a different type of house structure in addition to traditional houses and the diversity of existing homes also provided the possibility of comparing different locative contexts. Rapoport's environment-behavior diagrams demonstrated that families who had previously lived in middle-houses and now live in apartments had the most behavioral changes compared to other families. The changes were noticeable when serving the guests, making the food, having fun, connecting with nature, working, maintaining privacy, and saying prayers in the apartments. In comparison to the past, having fun, connecting with nature, and working were restricted in the middle houses. In comparison to the past, relationships with neighbors have deteriorated, regardless of housing conditions.

Keywords: House Architecture, Behavior Pattern, Iranian-Islamic Lifestyle, Kashan Housing Pattern.

* Corresponding author. E-mail: farrafallah@gmail.com

خوانش تأثیر ساختار خانه بر سبک زندگی ایرانی-اسلامی در گذر زمان (نمونه موردی شهر کاشان)

فرح فلاح‌فر*^۱، محمد منان رئیسی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد معماری اسلامی، دانشگاه دولتی قم، قم، ایران.

^۲ دکتری معماری، دانشیار گروه معماری، دانشگاه دولتی قم، قم، ایران.

(تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۳۰، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۳۰)

چکیده

رابطه میان فرد و خانه همواره یک رابطه دو سویه بوده اما تاکنون کمتر به تأثیر مسکن بر شیوه زیست ساکنانش پرداخته شده است. هدف این پژوهش بررسی اثر خانه بر دوری یا نزدیکی ساکنان از ابعاد زندگی ایرانی-اسلامی است. برای داشتن شاخص‌های مختلف زندگی ایرانی-اسلامی ابتدا اطلاعات منابع مذهبی و ملی مطالعه شدند و سپس در قالب‌های تعریف‌شده از سوی آموس راپاپورت قرار گرفتند. شهر کاشان با پیشینه مذهبی و فرهنگی غنی به‌عنوان بستر پژوهش انتخاب شد. شیوه تحقیق ترکیبی است. بخش اصلی کیفی به روش پدیدارشناسی است، جهت تکمیل داده‌ها از شیوه اسنادی-کتابخانه‌ای نیز استفاده شد. از سه گونه آپارتمان، خانه‌های میانه و سنتی نمونه‌هایی انتخاب شد و علاوه بر مشاهده و برداشت، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خانوارها انجام گرفت. تعداد نمونه‌ها در هر دسته تا جایی ادامه پیدا کرد که اطلاعات به حد اشباع برسد. در کل، تعداد خانوارها ۲۰ و خانه‌ها ۳۵ مورد شد. به‌جز خانه‌های سنتی هر خانوار انتخابی تجربه زندگی در یک ساختار خانه متفاوت دیگر را در گذشته داشت. خروجی در قالب نمودارهای محیط-رفتار راپاپورت نشان داد، خانوارهایی که در گذشته ساکن خانه میانه بودند و اکنون در آپارتمان سکونت دارند، نسبت به سایر خانوارها بیشترین تغییر رفتار را داشتند. تغییرات در پذیرایی از مهمان، تهیه غذا، تفریح، ارتباط با طبیعت، کارکردن، خلوت و عبادت در آپارتمان‌ها شاخص است. در خانه‌های میانه تفریح، ارتباط با طبیعت، کارکردن نسبت به گذشته محدود شده‌اند. ارتباط با همسایه در حال حاضر فارغ از شرایط مسکن کاهش یافته است.

واژگان کلیدی

معماری خانه، الگوی رفتاری، سبک زندگی ایرانی-اسلامی، الگوی مسکن کاشان.

* نویسنده مسئول مکاتبات: farrahfallah@gmail.com

این مقاله برگرفته از رساله کارشناسی ارشد نویسنده اول با عنوان «الگوی مجتمع مسکونی سازگار با سبک زندگی ایرانی-اسلامی» در دانشگاه دولتی قم، تحت هدایت نویسنده دوم است.

مقدمه

این اصول با نیازها و خواسته‌های کلی افراد از زندگی ترکیب شده‌اند و سبک زندگی ایرانی-اسلامی را شکل داده‌اند. هدف از این پژوهش بررسی نحوه تأثیر تغییر سکونتگاه بر معیارهای سبک زندگی ایرانی-اسلامی است و شهر کاشان به‌عنوان بستر فرهنگی و اجتماعی مناسب برای این امر انتخاب شده است.

۱. پرسش و روش پژوهش

مقاله در پی پاسخ به این پرسش است که انواع الگوی مسکن چه آثاری بر سبک زندگی ایرانی-اسلامی در شهر کاشان دارد؟ تحقیق از نوع ترکیبی است. بخش اصلی کیفی به روش پدیدارشناسی است، جهت تکمیل داده‌ها از شیوه اسنادی-کتابخانه‌ای نیز استفاده شده است.

۱-۱. مصاحبه‌ها

با توجه به بستر انتخابی، نمونه‌هایی تصادفی از خانوارهایی که در انواع سکونتگاه زندگی می‌کنند، انتخاب شد. پرسش‌هایی در مورد نحوه زندگی در سکونتگاه فعلی و قبلی و تأثیر معماری خانه بر روابط اعضای خانواده صورت گرفت و رفتار آن‌ها در کالبد بررسی گردید. پس از رسیدن به اشباع نظری مصاحبه‌ها متوقف گشت. با توجه به هدف تحقیق که بررسی تأثیر تحولات کالبد بر رفتار است، هم به تغییر کالبد بنا طی زمان هم تجربه ساکنان در بناهای مختلف توجه شد.

۱-۲. مشاهده و برداشت

برای تحلیل ویژگی‌های فضاهای انتخابی هر کاربری-چه در گذشته چه اکنون-هم‌زمان با مصاحبه، برداشت و مشاهدات اطلاعات را تکمیل کردند.

۱-۳. مطالعات

در مورد تعدادی از خانه‌های سنتی با توجه به تغییر کاربری در حال حاضر از منابع مکتوب از جمله

رابطه دوگانه‌ای میان بنا و رفتار وجود دارد: اول، اینکه درک الگوهای رفتاری، از جمله تمایلات و احساسات برای شناخت فرم مصنوع ضروری است؛ چراکه فرم بنا، تجلی مادی این الگوهاست. دوم، اینکه فرم مصنوع بر شیوه زندگی و رفتار تأثیر می‌گذارد (Rapoport 2019, 31).

رابطه معماری و سبک زندگی در کاربری‌های مختلف قابل بررسی است اما فضای مسکونی بهتر این ارتباط را نشان می‌دهد.

اگر عملکرد منفعل خانه فراهم کردن سرپناه باشد، هدف مثبت آن خلق محیطی است که به بهترین شکل با شیوه زندگی یک قوم هماهنگ باشد؛ به عبارت دیگر خلق یک واحد فضایی اجتماعی است (Rapoport 2019, 77).

خانه به عنوان مأمن ساکنان، رفتار آن‌ها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. باشلار می‌گوید خانه‌ای که در آن زاده شده‌ایم، درون ما سلسله‌مراتب کارکردهای سکونت را حک کرده است. ما نمودار کارکرد سکونت‌گزیدن هستیم و آن خانه و دیگر خانه‌ها گونه‌هایی از یک مطلب اساسی‌اند (Bachelard 2011, 85).

برای درک میزان نقش فضای سکونتی بر رفتار افراد یا باید اشخاصی با زمینه‌های فکری مشابه در انواع مختلف خانه‌ها بررسی شوند یا یک خانوار ثابت در ظرف‌های مختلف مکانی قرار بگیرد. در حالت دوم، به دلیل حضور عامل زمان، اعتبار نتایج چندان قوی نیست اما در عین حال ثابت بودن

کاربر کمک‌کننده است. بنابراین، در این پژوهش هر دو حالت در نظر گرفته شد. از این جهت، ابتدا، خانه‌های مختلف شناسایی شدند. در ایران با گذر زمان و رشد جمعیت، ساختار خانه به تدریج و در چند مرحله از خانه‌های سنتی به آپارتمان‌ها تغییر یافت. در حال حاضر، نمونه‌هایی از هر معماری به‌ویژه در شهرهای تاریخی یافت می‌شود.

در مرحله بعد، خانوارهایی انتخاب شدند که گرایش مذهبی و فرهنگی‌شان را حفظ کرده‌اند و در عین حال شیوه سکونت آن‌ها در دو مسکن متفاوت و یا قبل و بعد از تغییر خانه تحلیل شد.

شهر کاشان با سابقه فرهنگی و تاریخی مشخص، اصولی را در قالب زمینه‌های فرهنگی و مذهبی از گذشته دنبال کرده است.

مصاحبه‌های انجام‌شده با بازماندگان استفاده شد. در نهایت پس از تطبیق، داده‌ها تحلیل شدند و خروجی نهایی در قالب نمودارهای محیط رفتار راپاپورت با نمودار معیارهای سبک زندگی ایرانی-اسلامی مقایسه شد.

یکدیگر انجام شده است؛ از جمله در ایران غلامحسین معماریان، عباس یزدان‌فر، حسین سلطان‌زاده، محمدمنان رئیسی و در خارج از ایران لارنس از استرالیا، آسانو از اندونزی، میلر از آمریکا، سلیم حکیم و هشام مرتضی از کشورهای اسلامی در این زمینه تحقیق کرده‌اند. در جدول زیر به مواردی اشاره شده است.

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون تحقیقات زیادی در مورد تأثیر خانه و ساکنان بر

جدول ۱: نمونه مطالعات مرتبط با مسکن و سبک زندگی

Table 1: Examples of studies related to housing and lifestyle

نویسندگان	عنوان مقاله	سال	روش	نتیجه
پیراسته نعیمی طرئی	تحلیلی بر باز نمود سبک زندگی اسلامی- ایرانی در معماری مجتمع مسکونی	۱۴۰۰ ه.ش	کیفی (مصاحبه)	عدم تطابق نشیمن و پذیرایی مجتمع‌های مسکونی نوساز تبریز با سبک زندگی اسلامی ایرانی ساکنانشان
عباس یزدان‌فر و زهره ناصر دوست	تغییرات شیوه زندگی و الگوی کالبدی خانه و تأثیرات متقابل آن‌ها از دوران زندیه تا امروز	۱۳۹۸ ه.ش	توصیفی- تحلیلی	در هر منطقه، شیوه زندگی ساکنان در طراحی خانه تأثیرگذار هستند.
غلامرضا ابراهیمی و حسین سلطان‌زاده	بازتاب فرهنگ غرب در تحول سبک زندگی و معماری خانه‌های اواخر قاجار شهر همدان	۱۳۹۶ ه.ش	تاریخی- تفسیری	تغییرات سبک زندگی در ابعاد مختلف معماری خانه‌ها را در بُعد کلان، میانی و خرد تحت‌الشعاع قرار داده.
مهدی مداحی و غلامحسین معماریان	خوانش پیوند فضایی خانه و شیوه زندگی در معماری بومی	۱۳۹۴ ه.ش	ترکیبی	تأثیر تنوع شیوه زندگی بومی و فعالیت‌های ناشی از آن بر تنوع فضایی و تعریف نحوه طراحی خانه
عباس و مهسا ضرابی‌الحسینی	تأثیر شیوه زندگی بر سازمان فضایی خانه شهرستان ارومیه	۱۳۹۴ ه.ش	ترکیبی	کم‌رنگ شدن فضاهای باز، تبدیل کارکرد اجتماعی خانه به شخصی و از بین رفتن ویژگی‌های بومی
لارنس	ارزیابی کاربر از مسکن با تراکم متوسط: نمونه موردی از استرالیا	۱۹۷۹ م	ترکیبی	ارائه مشکلات خانوار و راه حل آن‌ها با تغییر طراحی که برای خانه‌های آینده این منطقه توصیه شده است.
مدوینا میچانی و جونیپرو آسانو	تأثیر پیشینه ساکنان در تغییرات فیزیکی خانه‌های بانجارس	۲۰۱۶ م	کیفی (مصاحبه)	شکل اصلی همه خانه‌ها تغییر کرده. ویژگی‌های ساکنان کم‌درآمد فیزیک خانه را تغییر داده.
آلیسون میلر	بررسی نقش طراحی خانه در تقویت تعامل خانواده: با استفاده از روش‌های برنامه‌دهی در تحقیق	۲۰۰۳ م	کیفی (مصاحبه)	محل‌هایی که فعالیت‌های همزمان را پوشش می‌دهند و تعاملات خانواده را بالا می‌برند.

بررسی شده است و از این منظر متمایز عمل کرده است.

۳. مبانی نظری

مجموع عبارت «سبک زندگی» در لغت‌نامه‌ها روش نوعی زندگی فرد، گروه یا فرهنگ یا مجموعه عادت‌ها، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی و سطح زندگی ذکر شده است که با هم طرز زندگی کردن فرد یا گروه را می‌سازد. (Madahi and Memarian 2018, 203-204)

در بین محققان مسلمان سلیم حکیم و هشام مرتضی به برخی اصول معماری مسکن از منظر اسلامی شامل هویت، حریم، نفی اشراف بصری و غیره پرداخته‌اند. (Raeisi 2017) در تحقیق پیراسته نعیمی و آلیسون میلر تنها یک یا دو فضا مورد بررسی قرار گرفته‌اند. از این‌رو، تحقیق کنونی جامع‌تر است. از سوی دیگر، در تحقیقات عباس یزدان‌فر، غلامحسین معماریان، لارنس و میچانی تنها به شرایط زیست زمان حال یا گذشته سکونتگاه‌ها و ساکنان پرداخته‌اند اما در مورد اخیر هر دو جنبه

سبک زندگی از دید صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف تعاریف گوناگونی دارد. برای نمونه تأکید آلفرد آدلر، روان‌شناس آلمانی بر رابطه سبک زندگی و رفتار است. از نگاه او سبک زندگی امری است که رفتارها و تجربیات انسانی را هدایت می‌کند.

(Mahdavi Kani 2008,206)

در حوزه جامعه‌شناسی زیمل، ویلن و وبر عناصر آن را شیوه تغذیه، خودآرایی، نوع مسکن، نوع وسیله حمل و نقل، شیوه گذران اوقات فراغت و اطفار دانسته‌اند. چاپلین و اسول به بررسی محل سکونت، نوع خانه، وسایل اتاق نشیمن و سایر جلوه‌های عینی شأن و منزلت تأکید کرده‌اند. گردن و لوید وارنر هرکدام به‌طور مجزا در میان مؤلفه‌های گوناگون سبک زندگی^۱ از دید خود به نقش خانواده اشاره می‌کنند. ابرین نیز به محل زندگی، نوع مسکن توجه دارد. ون هوتن نوع صحبت در منزل، تراکم جمعیت ساکن در خانه را در نظر گرفته است (Mahdavi 2008,211-212).

در مورد توجه هم‌زمان به خانه و سبک زندگی افرادی مثل پل الیور، آموس راپاپورت از حوزه معماری، لارنس و هجراب از حوزه علوم اجتماعی صاحب‌نظر هستند. لارنس متغیرهای فرهنگی مؤثر در خانه را دو دسته کرده و دسته دوم را رفتارهای فردی و گروهی می‌داند. (Yazdanfar, zarrabi and naserdoost 2016,16)

راپاپورت یکی از کسانی است که خانه را از منظر انسان‌شناسی فرهنگی تحلیل می‌کند. او معتقد است هر بنایی تحت تأثیر فرهنگ ساکنان آن شکل می‌گیرد و با شناخت خصوصیت یک فرهنگ می‌توان به بررسی نحوه سکونت در آن فرهنگ پرداخت. از سوی دیگر، او نیز همانند آدلر به تأثیر متقابل محیط و رفتار در سبک زندگی تأکید دارد.

او در نمودار محیط رفتار رابطه محیط و کاربر را یک رابطه دوسویه می‌داند. پس همان‌طور که فرد بر ساختار محیطی مؤثر است، محیط نیز بر فرد تأثیر دارد. از این نظر، خانه می‌تواند بر نحوه تأمین یک‌سری از نیازها مثل نحوه نشستن، نحوه غذاخوردن و غیره اثرگذار باشد.

راپاپورت تعدادی از مهمترین جنبه‌های سبک زندگی را که در فرم بنا تأثیر می‌گذارد، نام برده است:

۱- نیازهای اساسی ۲- خانواده ۳- جایگاه زن ۴- حریم ۵- روابط اجتماعی (Rapoport 2019, 103-93)

همان‌گونه که مشخص است خانه و خانواده جایگاه ویژه‌ای در تعاریف دارند. بنابراین، یک رکن درک شیوه زندگی شناخت بستر سکونتی است و برای شناخت خانه درک رفتار جاری در آن بسیار مهم است. در گام بعد الگوهای رفتاری شاخص از دید اسلام بیان می‌شوند.

۳-۱. سبک زندگی ایرانی-اسلامی

مراد از در نظر داشتن فرهنگ در تعریف مسکن مطلوب آن است که اگرچه استفاده از تجربیات سایر ملل مطلوب است، باید به گونه‌ای باشد که با بهره‌گیری از آن‌ها باورهای جامعه تضعیف نگردد و با معیارهای برآمده از فرهنگ بومی انتخاب شده باشد (Raiesi 2018).

سبک زندگی ایرانی-اسلامی شیوه زیستی است که توجه هم‌زمان به فرهنگ و مذهب قالب کشور ایران دارد. با ظهور اسلام در ایران بسیاری از اصول اسلامی در ظرف فرهنگ ایرانی شکل گرفت. تعامل این دو بخش عنوان ایرانی-اسلامی را ایجاد کرد. تقریباً برای هر الگوی رفتاری ایرانی-اسلامی معیاری از هر دو جنبه دین و فرهنگ ما آمده است، در مواردی فرهنگ و در مواردی دیگر دین تأکید بیشتری^۲ دارد. در ادامه، شیوه زیست از دیدگاه‌های اسلامی بیان شده و در بخش ارائه شاخص‌ها با معیارهای فرهنگ کشور تطبیق یافته است.

۳-۱-۱. شاخص‌های رفتاری متون اسلامی

درباره رابطه دین و سبک زندگی می‌توان گفت دین، فرهنگ جامعه را شکل می‌دهد. فرهنگ نیز نظام معنایی خاصی برای زندگی فردی و اجتماعی تعریف می‌کند و این نظام معنایی، سرچشمه و خاستگاه مجموعه درهم‌تنیده‌ای از الگوهای خاص برای زندگی است که یک کل منسجم و متمایز را در قالب سبک زندگی پدید می‌آورد (Fazel Ghane 2013:51).

سبک زندگی اسلامی یعنی نوعی شیوه زندگی که بر اساس آموزه‌ها و ارزش‌های اسلامی و قرآنی بنا شده است. آداب اسلامی، سبک زندگی و انضباط رفتاری است که تحت آرمان

در نهج البلاغه شامل ابعاد نظری و عملی است. بعد عملی دو بخش منش فردی و سیاسی را دربرمی گیرد. در این تحقیق اخلاق فردی مدنظر است. طبق سخن امام علی (ع) می توان اخلاق را مجموعه رفتار آدمی دانست. مهارت های رفتاری در زمینه های گوناگون از جمله تعامل با خود، خلق و محیط زیست پدیدار می شوند (Pour rostami 2015,166-167).

عالی عبودیت قرار دارد. مفاهیم اسلامی ساختاری به این شرح دارد: قرآن و عترت تولیدکننده اطلاعات، کتاب های تفسیری و محدثان توزیع کننده و تبدیل کنندگان صاحب نظران علوم انسانی هستند. (Khasm Afkan Nezam and Taghvaei 2020:153) در این بخش منابع اصلی از کتاب های تفسیری استفاده شده تا شاخص های سبک زندگی از منظر دین بیان شود. سبک زندگی

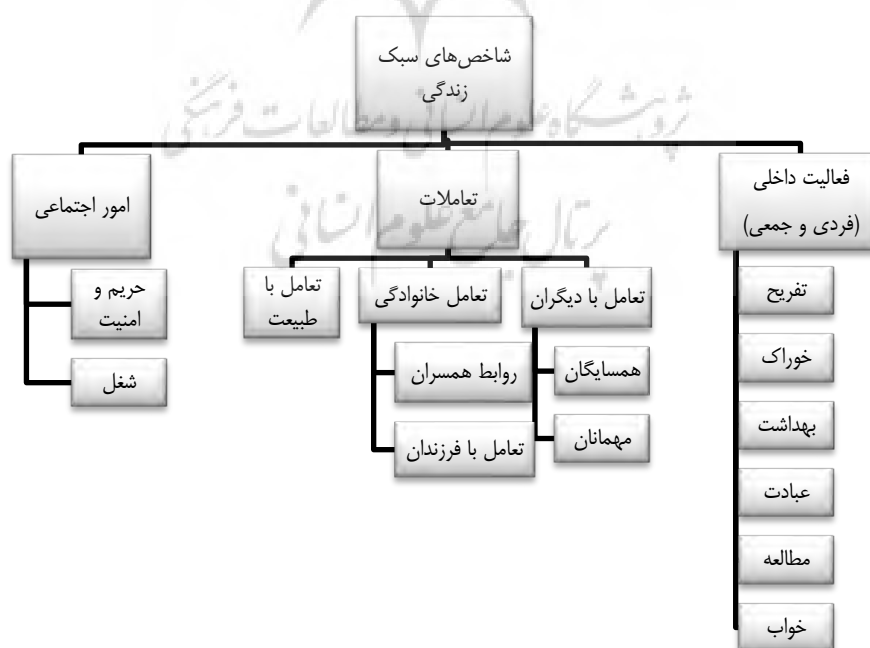

شکل ۱: نمودار نقش اخلاقی و رفتار در سبک زندگی طبق نهج البلاغه (Pour Rostami 2012,167)

Fig.1: chart of moral behavior in lifestyle according to Nahjal-Balagha (Pour Rostami 2012,167)

فراغت و فرهنگ عمومی. مفاتیح الحیاه جوادی آملی علاوه بر ابواب آثار مشابه به تعامل انسان با هموعانش و محیط زیست اشاره کرده است. (Ghahramani Nejad and Hajiani 2014, 524-26)

علی رضائی در کتاب «سبک زندگی از منظر امام سجاد (ع)» مؤلفه های سبک زندگی اسلامی صحیفه سجادیه را عنوان کرده: علم، ارزش ها، دینداری، هویت، تعلیم و تربیت، هنر و ادب، خانواده، ساختار اجتماعی، اقتصاد و مصرف، معماری، اوقات

شکل ۲: نمودار شاخص های سبک زندگی

Fig.2: chat of lifestyle indicators

۳-۱-۲. نحوه عمل از دید منابع اسلامی-ایرانی

باورهای اجتماعی، سازنده ارزش است و ارزش‌ها در طول زمان به صورت هنجار درمی‌آیند. رفتار، در واقع، ظهور عینی هنجارهای اجتماعی به شمار می‌رود و باعث تثبیت آن در جامعه می‌شود. (Fazel Ghane 2013:93)

در بین ادیان مختلف، اسلام نگرشی خاص به سبک زندگی انسان‌ها دارد. ارزش‌ها و هنجارهایی که اسلام در دسترس انسان

می‌گذارد، سلیقه، منش و برداشت‌های او از زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و در نهایت، سبکی را ترسیم و ترویج می‌کند که به شکل‌گیری الگوهای رفتاری و شیوه زندگی خاصی می‌انجامد. (Fazel Ghane 2013:168) در این بخش، نحوه مطلوب انجام هر رفتار بر اساس منابع دینی و ملی بیان می‌شود:

جدول ۲: نحوه انجام شاخص‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی

Table 2: How to carry out Islamic-Iranian lifestyle indicators

موضوع	ضرورت یا نحوه انجام در منابع اسلامی-ایرانی	موضوع	ضرورت یا نحوه انجام در منابع اسلامی-ایرانی
تعاملات خانوادگی	- اسلام بر رابطه درست اعضای خانواده تأکید کرده. مثال، آیه ۲۳ اسرا یا ۲۸۸ بقره. - پیامبر (ص) نشستن نزد خانواده را از اعتکاف و عبادت در مسجد مدینه، نزد خدا محبوب‌تر دانست (Sharifi and Lotfi 2013:92). - امام صادق (ع) داشتن اتاق نشیمن خوب را یکی از موارد سعادت انسان معرفی کردند. (Bermanian and Zandi 2017:95) - در فرهنگ ایرانی نیز خانواده یک اصل اساسی است.	مهمان‌نوازی	- امام علی (ع): شرف خانه در وسعت آن و رفت‌وآمد دوستان صالح به آن است (Raеisi 2017:126) سوره نور آیه ۲۷: عدم ورود بدون اجازه در خانه دیگران. - حضرت رسول(ص): برای هر چیز زکاتی است و زکات خانه اتاق مهمانی است. (karbasi2016:27). - مهمان‌نوازی از ویژگی‌های شاخص ایرانیان است.
تفریح و بازی	- به والدین سفارش شده که کودکان خود را برای بازی آزاد بگذارند. (Sharaf al-Din 2015:43) - در مورد تفریح کودکان همواره نیاز فضای کافی وجود دارد.	خواب و استراحت	- امام صادق (ع) می‌فرمایند: «سه چیز است که در آن‌ها برای مؤمن آسایش است؛ خانه‌ای وسیع که ساتر امور خصوصی او و نقصان و بدی حالش از چشم مردم باشد.» (Raеisi 2017:128)
تعامل با همسایه	- در آیه ۳۶ نساء به حقوق مسلمانان در قبال همسایگان سفارش شده. (Labibzadeh et al. 2015:11) - امام صادق (ع) بارها به اهمیت توجه به همسایه اشاره کردند.	خلوت و عبادت	امام صادق (ع) به یارشان توصیه کردند اتاقی را برای عبادت در خانه قرار دهد. (Gharaati 2014:69) انسان برای عبادت و مطالعه نیازمند مکانی آرام است (Bermanian and Zandi 2017:164)
کار کردن	- در کتاب «من لا یحضره الفقیه» شیخ صدوق داشتن کسب‌وکار در منزل زمینه‌ساز خرسندی بیان شده. (Sharaf al-Din, S,H. 2015:42) - در خانه‌های گذشته ایران مسکن زیستی - معیشتی وجود دارد. اصلی که در این نوع مهم است حفظ حریم بخش خصوصی مطابق اسلام است.	تعامل با طبیعت	- در قرآن - از جمله آیه ۱۴۳ اعراف، ۲۲ نمل - خدا طبیعت را یک نشانه خوانده. در اندیشه اسلامی کیفیت‌های طبیعت، مبنای حیات انسان معرفی شده‌اند. (Adeli 2013:105). - در روایتی از امام باقر(ع) سرزندگی در ده چیز از جمله نگاه به سبزه، آب و طبیعت دیده شده. (Sharaf al-Din, S,H 2015:42)
تهیه غذا	- حضور مستمر زنان مسئله حریم را در این بخش پررنگ کرده است.	امور بهداشتی	- امکان انجام امور فردی بهداشتی جهت حفظ سلامتی تأکید اسلام است. - امام صادق (ع) قرارگیری سرویس بهداشتی در پوشیده‌ترین بخش خانه را حکیمانه دانسته‌اند. (Bermanian and Zandi 2017:96)
غذا خوردن	- تأکید بر صرف جمعی غذاست. پیامبر (ص) می‌فرمایند هر مردی سفره بگستراند و زن و فرزندش را بخواند، خدا رحمتش را بر آنان نازل (فرماید Sharifi and Lotfi 2013:92).	جمع بندی	از توضیحات بالا کلید واژه‌های زیر به دست آمد: لزوم انجام، به طور مستمر، با حفظ حریم، در فضای کافی، در فضای متناسب.

بر این اساس، یازده عنوان و نمودارهای زیر شکل گرفت:

شکل ۴: نمودار محیط مطلوب

Fig.4: Behavior chart in Islamic-Iranian lifestyle

شکل ۳: نمودار رفتار در سبک زندگی اسلامی-ایرانی

Fig.3: Behavior chart in Islamic-Iranian lifestyle

۴. نمونه‌ها

برای انتخاب خانوارها نیاز بود ابتدا انواع خانه‌ها بررسی شوند، تا مصاحبه‌ها از انواع گروه‌ها صورت گیرد.

اصطلاحاً آن را شهرنشینی سریع می‌نامند، از ۱۳۴۰ هجری شمسی است. در این دوره بخشی از بافت تاریخی تخریب و تحولات اقتصادی-سیاسی منجر به شهرنشینی سریع شد.

(Haeri Mazandarani 1959,164)

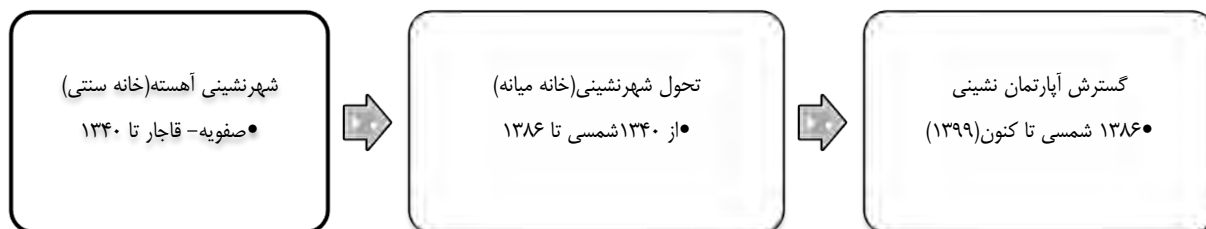
دوره سوم مربوط به تحول اخیر شهرنشینی و سکونت است که به نوعی با پروژه‌های مسکن مهر رشد گرفته و تا الان ادامه دارد. در این دوره آپارتمان‌نشینی در کاشان گسترش یافته است.

طرح مسکن مهر در سال ۱۳۸۶ با هدف تعادل عرضه و تقاضای مسکن با همکاری دستگاه‌های مختلف اجرا شد.

(Shateriyan , Kiyani Salmi and Ghanbari. 2018,114)

۴-۱. انواع خانه‌های کاشان در گذر زمان:

زمان نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری ساختارها متفاوت خانه در کاشان دارد. در خصوص انواع خانه‌های انتخابی، دوره‌های تحول شهری که در معماری مسکونی مؤثر بوده‌اند مبنا در نظر گرفته شد. از این جهت، یک دوره تاریخی وجود دارد که بنا به توضیحات محمدرضا حائری در کتاب «شهرنشینی در ایران» از قرن پنجم هجری به بعد تا دوره دوم ادامه دارد. این برهه تاریخی «شهرنشینی آهسته» نیز نامیده می‌شود. دوره بعدی که

شکل ۵: سیر تحول مسکن در کاشان

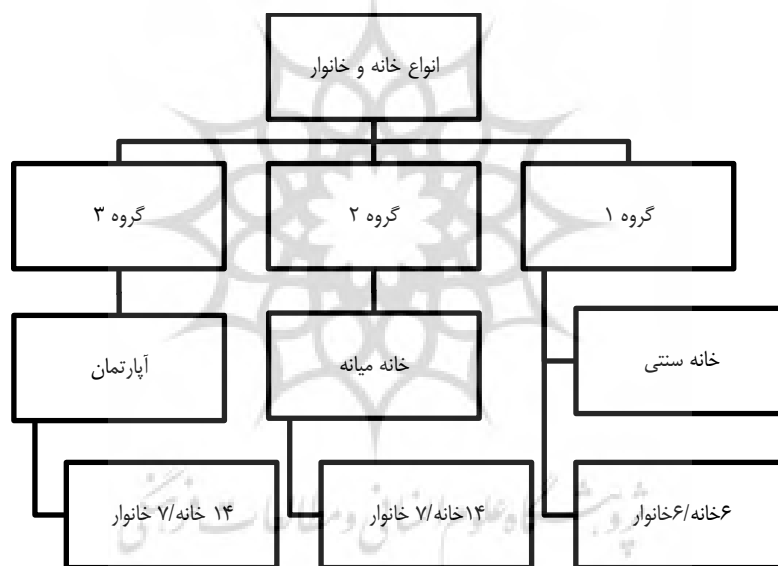
(writer with approaches of Haeri 2009,164)

Fig.5: the evolution of housing in Kashan(writer with approaches of Haeri 2009,164)

۴-۲. خانوارها:

یکی از نکات حائز اهمیت در این شیوه تحقیق بررسی روند تغییر بستر محیطی یعنی سکونتگاه‌ها و تأثیر آن‌ها بر ساکنانشان است. برای رسیدن به این نتیجه و بر اساس اطلاعات به دست آمده از شیوه سکونت در کاشان خانوارها در قالب سه گروه انتخاب شدند. دسته اول در حال حاضر در خانه‌های سنتی، گروه دوم در خانه‌های میانه و گروه سوم در آپارتمان ساکن هستند. اما از آنجاکه هر خانواده در گذر زمان خود تجارب متفاوتی از سکونت داشته‌اند، در عین توجه به شرایط کنونی خانوارها محل زندگی آن‌ها در گذشته نیز بررسی شده است. محل زندگی قبلی ممکن است از دسته دیگری

باشد. فرضاً خانوار اکنون ساکن آپارتمان هستند اما در گذشته در خانه‌های میانه زندگی می‌کردند. مصاحبه‌ها در هر دسته تا جایی دنبال شده است که دیگر داده‌های جدیدی به اطلاعات مصاحبه‌گر اضافه نشود و اصطلاحاً به اشباع نظری برسد. در گروه خانه‌های سنتی پس از بررسی چند نمونه با توجه به حجم تغییرات در بنای اولیه و جهت تدقیق موضوع نمونه‌های بعدی از خانه‌های تاریخی تغییر کاربری یافته با کمترین تغییرات انتخاب شد و جهت بررسی شیوه زندگی از منابع مکتوب کمک گرفته شد.

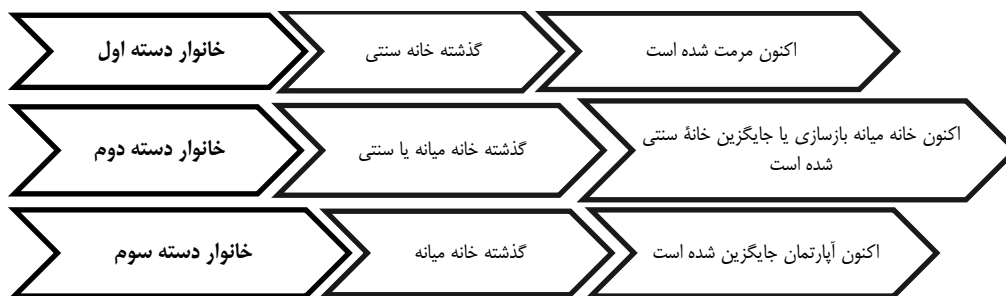
شکل ۶: تعداد نمونه‌ها

Fig.6: number of cases

۴-۳. مشخصات نمونه خانه‌ها و خانوارها

به همان میزان که نوع و کیفیت خانه اهمیت دارد، شرایط خانوار نیز مهم است. بسیاری تغییرات محل سکونت در اثر نیازها و تغییرات خانواده صورت گرفته است و این یک رابطه دوطرفه است. در ادامه، به عنوان نمونه مشخصات یک خانوار از هر دسته در زیر بیان شده است: گروه اول خانوار ۱: خانواده در خانه تاریخی ساکن هستند که در اصل بخش بیرونی یک خانه بزرگ‌تر بوده و با گذر زمان به تفکیک شده. در دهه‌های اخیر تغییراتی متناسب با

نیاز خانواده در آن رخ داده است. خانوار چهارنفره و شامل دو فرزند است. گروه دوم خانوار ۱: خانه در دوره پهلوی ساخته شده و در دهه‌های اخیر بازسازی شده است. خانوار پنج‌نفره و دارای سه فرزند است. گروه سوم خانوار ۱: در گذشته ساکن یک خانه حیاطدار بودند اما اکنون در یک آپارتمان زندگی می‌کنند. خانوار در حال حاضر دونفره است.

شکل ۷: شرح شرایط زیستی نمونه‌های انتخابی

Fig.7: Description of living conditions of selected samples

بیشتر خانواده‌ها دارای فرزند هستند. تعداد فرزندان از یک تا چهار نفر متغیر است.

خانوارها از مناطق گوناگون شهر کاشان و رده‌های سنی متخلف انتخاب شده‌اند. رنج سنی زوجها از بیست تا هفتاد سال است.

شکل ۸: موقعیت خانه‌ها در شهر کاشان

Fig.8: Location of houses in Kashan city

رفتاری مهم هستند تا بر اساس آن‌ها رفتارها از طریق مصاحبه و مشاهده بررسی شوند.

محیط به مثابه سازمان‌دهی فضا، زمان، معنی و ارتباط است. استقرار از محیطی تشکیل شده که در آن رفتاری اتفاق افتد. یک فضا ممکن است استقرارهای مختلف در یک زمان را دربرگیرد.

(Rapoport 2011,45&49)

همواره جنبه‌های نهفته فعالیت‌ها که بیشترین تأثیر را از فرهنگ می‌گیرند، بر کاربرد استقرارها، موقعیت

در انتخاب خانه‌های سنتی با توجه به مقیاس‌های متنوع دو بخش بزرگ مقیاس - خانه عباسیان، بروجردی‌ها و طباطبایی‌ها - شامل چندین حیاط و وسعت بالا و خانه‌های کوچک مقیاس - خانه تاج، آل یاسین، محلوجی و غفوری - شامل یک یا دو حیاط و زمین محدودتر در نظر گرفته شد.

۴-۵. معیارهای بررسی:

در این مرحله لازم است بدانیم چه مواردی در انجام یک الگوی

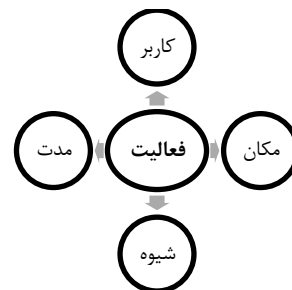
۴-۶. نوع پرسش‌ها

در هر مصاحبه شرایط سکونت شرایط فعلی و در گذشته بررسی می‌شوند. بستر محیطی در این دو مرحله ممکن است یک خانه باشد که با گذر زمان و شرایط جدید خانواده تغییر کرده یا کلاً نوع خانه تغییر کرده باشد. برای مثال، یک خانواده در ابتدا در خانه‌های حیاطدار دوره میانه ساکن بوده‌اند اما اکنون در آپارتمان زندگی می‌کنند. تمام پرسش‌ها حالت مقایسه دارند و مخاطب در هر مورد شرایط سکونت فعلی و قبلی خود را با یکدیگر مقایسه می‌کند. برای مثال «در خانه قبلی برای تفریح و بازی از چه فضاهایی استفاده می‌شد، اکنون چه فضاهایی وجود دارند؟ از نظر شما کدام خانه فضای مناسب و کافی برای بازی و تفریح داشت؟» این روش امکان ارزیابی شیوه زندگی توسط مصاحبه‌شونده و بیان شرایط مطلوب‌تر از دیدگاه خود او را فراهم می‌کند. در بیشتر موارد، فرد پاسخگو دلالی را در جواب این مقایسه از دیدگاه خود بیان می‌کند، فرضاً «در خانه قبلی علاوه بر اتاق‌ها حیاط بزرگ و زیرزمین وجود داشت که برای بازی و تفریح استفاده می‌شد اما تراس واحد کنونی بسیار کوچک است و فقط فضای اتاق بچه‌ها و در مواردی نشیمن قابل استفاده است.» در مواردی که فاکتورهای زمینه‌ای دیگر در ارزیابی مخاطب تأثیر می‌گذارند، پرسش توسط پرسش‌گر مجدداً و با اشاره به حذف عامل بیرونی تکرار می‌شود.

مرحله اول، پرسش‌ها محل انجام فعالیت‌های مختلف در خانه است. مرحله بعد، نحوه انجام فعالیت و میزان استفاده از هر فضای بیان‌شده برای آن کاربری است. در بعضی موارد خود مصاحبه‌شونده پیش از پرسش‌های این مرحله در این خصوص توضیح داده‌اند. مرحله آخر، بیان احساس امنیت و حریمیت در فضاهای خانه است.

بخش دیگر، کسب اطلاعات از طریق برداشت خانه‌هاست. تا حد ممکن سعی شده است برداشت‌ها دقیق و مطابق واقعیت باشند. دلیل اصلی برداشت‌ها مطابقت دادن توضیحات ساکنان با شرایط عینی و امکان مستندنگاری دقیق‌تر است.

مکانی‌شان، روابط میان آن‌ها تأثیر بسزایی می‌گذارند. چنین تحلیلی به پاسخ این پرسش مهم کمک می‌کند: چه کسی، کجا، چه زمانی، چه انجام می‌دهد، چرا و شامل چه کسانی می‌شود/نمی‌شود؟ (Rapoport 2011, 74)

شکل ۹: نمودار ظرف‌های مختلف مؤثر در رفتار فضایی
Fig.9: Diagram of different containers affecting spatial behavior

همچنان که قبلاً اشاره شد، ممکن است یک فضا به چند عمل، در شرایط زمانی مختلف و توسط افراد متفاوت اختصاص یابد. برای مثال، اتاق نشیمن محل جمع خانوادگی، تفریح کودکان، صرف غذا و غیره باشد. بنابراین، ضرورت دارد در ابتدا مشخص کنیم محدوده بروز هر رفتاری برای ساکنین کجا، کی و چگونه است.

جدول ۳: بخش‌های مختلف انجام فعالیت‌ها و تعاملات

Table 3: Different sections of activities and interactions

نوع مسکن		سستی/میانه/جدید (آپارتمان)	
شاخص‌ها		محل	مدت
		شیوه	کار بر
عادات زیستی (نیازها)	خوردن و پخت و پز		
	نظافت و بهداشت		
	استراحت و تفریح		
امور اجتماعی	عبادت و مطالعه		
	کارکردن حریم		
تعاملات	درون خانواده	جمع خانوادگی	
	بیرون خانواده	مهمانی ارتباط با همسایه	
	با طبیعت	بهره از فضای باز	

۵. یافته‌ها

الگوی رفتاری به‌سرعت، میزان استفاده از هر فضا و مخاطبان آن را نشان می‌دهد. در ستون انتهایی شرایط آن‌ها مقایسه شده است. هریک از علائم مخصوص یک کارکرد است که راهنمای آن در زیر آمده:

در این مرحله نتایج به‌دست آمده از مصاحبه‌ها در پلان‌های برداشتی ثبت شد تا خروجی مشخصی از داده‌های قبل وجود داشته باشد.

در جدول زیر خانه‌های همه خانوارها در دو قالب اکنون و گذشته آمده‌اند. این جدول شامل پلان‌هایی با حوزه‌های هر

جدول ۴: راهنمای علائم هر بخش جدول بعد

Table.4: Guide the signs of each section of the next table

علائم میزان حریمیت فضا	علائم نوع کاربران	علائم محل رفع نیازهای مختلف
<ul style="list-style-type: none"> ☆ حریمیت زیاد ★ حریمیت کم ★ حریمیت معمول 	<ul style="list-style-type: none"> ● محل فعالیت زنان ■ محل فعالیت مردان ▲ محل حضور کودکان 	<ul style="list-style-type: none"> ▼ محل صرف غذا ▲ محل تهیه غذا ■ محل خواب و استراحت ● محل پذیرایی از مهمان ● محل جمع خانوادگی ● محل مطالعه و نماز ● محل امور بهداشتی ● محل بازی و تفریح ● محل کار ● محل فضای سبز

تکرار یک علامت دوبار در کنار هم نشان‌دهنده استفاده غالب آن فضا در زمان‌های خاص است. فضا برای کاربری است و تک علامت نشان‌دهنده استفاده از

جدول ۵: بررسی فاکتورهای راپورت در نقشه‌های انتخابی

Table 5: Investigation of Rapaport factors in selected maps

وضعیت حریم در فضاها		محل حضور جنسیت‌های زن و مرد		محل انجام فعالیت‌ها		خانوار
مسکن گذشته	مسکن فعلی	مسکن گذشته	مسکن فعلی	مسکن گذشته	مسکن فعلی	
						گروه ۱ خانواده سستی
						گروه ۲ خانواده سستی
						گروه ۳ خانواده سستی

			گروه ۱ خانه سستی ۴
			گروه ۱ خانه سستی ۵
			گروه ۱ خانه سستی ۶
			گروه ۲ خانه میانه ۱
			گروه ۲ خانه میانه ۲
			گروه ۲ خانه میانه ۳
			گروه ۲ خانه میانه ۴
			گروه ۲ خانه میانه ۵

						گروه ۲ ۶خانه میانه
						گروه ۲ ۷خانه میانه
						گروه ۳ ۱۱آپارتمان
						گروه ۳ ۱۲آپارتمان / خانه میانه
						گروه ۳ ۱۳آپارتمان /خانه میانه
						گروه ۳ ۱۴آپارتمان /خانه میانه
						گروه ۳ آپارتمان ۵ خانه میانه
						گروه ۳ آپارتمان ۶ خانه میانه
						گروه ۳ آپارتمان ۷ خانه میانه

۱-۵. پروفیل (EBS)

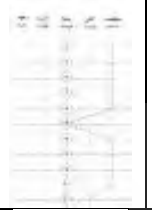
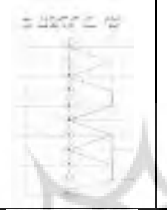

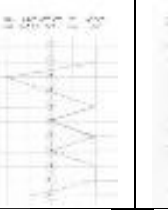

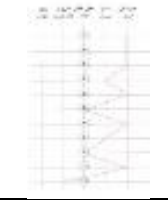
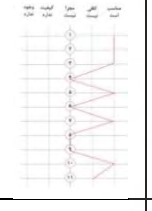

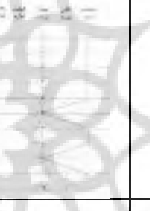

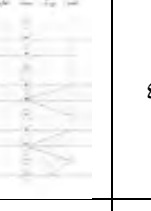
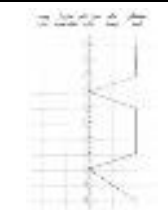
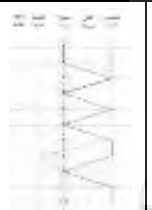
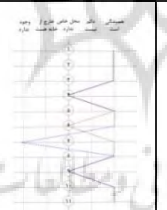

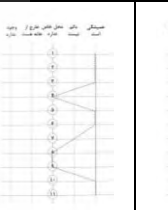
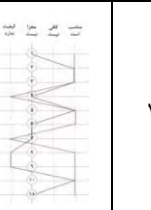
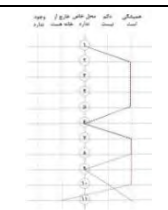
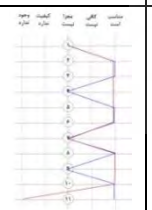

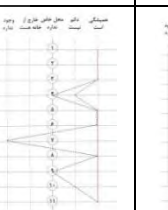
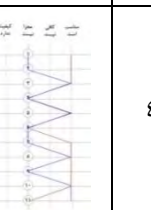
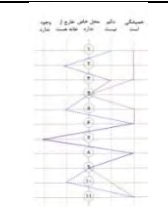
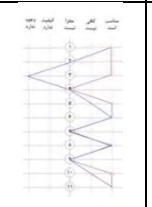
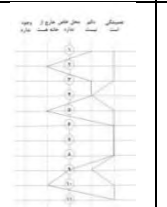
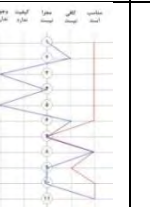
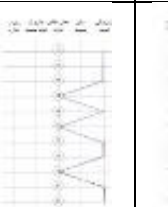
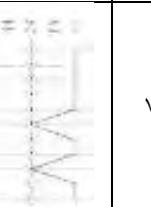
پس از دستیابی به داده‌های نهایی و مشخص شدن حوزه فعالیت‌ها با توجه به برداشت‌ها، شرایط رفتاری و فضایی هر نمونه در قالب پروفیل بیان شد. تطابق هر بخش معیاری برای میزان نزدیکی شرایط زیستی هر نمونه با مطلوب زیست ایرانی-اسلامی است.

۲-۵. پروفیل خانه‌های برداشتی

در جدول زیر پروفیل دو وضعیت کنونی و گذشته سکونتگاه هر خانوار و نحوه رفتار در دو زمان ترسیم شده است. خطوط قرمز رنگ وضعیت قبلی و خطوط آبی رنگ وضعیت کنونی را در پروفیل‌ها مشخص می‌کند.

جدول ۶: مقایسه پروفیل خانه برداشتی و پروفیل معیار سبک زندگی ایرانی-اسلامی

Table 6: Comparison of profiled house profile and standard profile of Iranian-Islamic lifestyle

توضیحات و نمودار		بنا	توضیحات و نمودار		بنا	توضیحات و نمودار		بنا
نمودار رفتار	نمودار محیط	ستی	نمودار رفتار	نمودار محیط	ستی	نمودار رفتار	نمودار محیط	ستی
		۳			۲			۱
		۶			۵			۴
نمودار رفتار	نمودار محیط	میانه	نمودار رفتار	نمودار محیط	میانه	نمودار رفتار	نمودار محیط	میانه
		۳			۲			۱
		۶			۵			۴
نمودار رفتار	نمودار محیط	آپارتمان	نمودار رفتار	نمودار محیط	آپارتمان	نمودار رفتار	نمودار محیط	میانه
		۲			۱			۷

		۳			۴			۵			۶		
--	--	---	--	--	---	--	--	---	--	--	---	--	--

۶. جمع‌بندی

خانه‌های سستی با توجه به برداشت از منابع مکتوب و سکونت در گذشته شامل رفتار در زمان حال نیستند. نزدیک‌بودن خطوط آبی و قرمز به خطوط مشکی بیانگر تناسب شرایط محیطی و رفتاری با معیارهاست.

در نهایت، سه نمودار محیط و سه نمودار رفتار به شکل زیر حاصل شد. خطوط مشکی پررنگ ایده‌آل‌ترین شرایط فضایی در نمودار محیط و متناسب‌ترین رفتار با معیارهای اسلامی-ایرانی در نمودار رفتار است.

جدول ۷: جمع‌بندی پروفیل هر دسته
Table 7: Summary of the profile of each category

نوع		
آپارتمان	خانه میانه	خانه سستی

نتیجه‌گیری

به‌ندرت اتفاق می‌افتد یا در محلی خارج از خانه برگزار می‌شود. بازی و تفریح و ارتباط با طبیعت مانند مهمانی دادن عموماً در خارج از خانه انجام می‌شود. یکی از دلایل این اتفاق نبود قلمرو باز با ابعاد و موقعیت مناسب است. حتی در خانه‌های میانه علی‌رغم وجود حیاط با ابعاد مناسب- به‌ویژه در خانه‌هایی که ورودی سمت حیاط نیست- به دلیل نحوه استقرار بخشی از فعالیت‌ها در فضای باز اتفاق نمی‌افتد یا کمتر شده است. در مورد ارتباط با همسایگان فارغ از عدم وجود فضای کافی در

با مقایسه نمودارهای سه دسته، بیشترین نزدیکی با نمودار معیار چه در کیفیت فضایی و چه رفتار در خانه‌های سستی و کمترین انطباق در آپارتمان‌ها دیده می‌شود. در آپارتمان‌ها محدودیت فضا و نبود واسط‌های فضایی نقش تک‌فضاها را بسیار پررنگ کرده است، به گونه‌ای که فضای پذیرایی از مهمان اگرچه وجود دارد، ولی به‌دلیل متراژ پایین ظرفیت پذیرایی از مهمانان زیاد را ندارد و به دلیل ترکیب شدن با فضاهای دیگر مانند نشیمن با رویکرد خصوصی‌تر حریم خود را از دست داده است. در نتیجه، رفتاری مثل مهمانی دادن یا

خانه‌های سستی این کیفیت فارغ از وجود یک مکان مشخص و ناشی از وجود قلمروهایی با درجهٔ حریمت مناسب است. در بیشتر خانه‌ها خلوت و عبادت محل مشخصی ندارد، خانه‌های سستی با توجه به وسعت امکان انتخاب محلی برای خلوت را به صاحبانشان می‌دهند. فضاهای بهداشتی در گذشته کافی نبودند و اعمالی مثل در نهایت نقش خانه در زمینهٔ فعالیت‌هایی مانند ارتباط با دیگران، تفریح و بازی، ارتباط با طبیعت و ایجاد فضاهای خلوت به تدریج کم‌رنگ شده است.

آپارتمان‌ها تمایل به ارتباط زیاد نیست. خانوارهایی که به‌تازگی در خانه‌های سستی یا میانه ساکن شده‌اند، نیز تمایل زیادی به ارتباط با همسایگان ندارند. انجام کار بیرون، از خانه‌های دوره میانه به بعد محل مشخصی ندارد. در خانه‌های سستی به دلیل تفکیک قلمرو بیرونی و درونی شرایط مشخص‌تری وجود دارد. محل تهیهٔ غذا در آپارتمان‌ها و تعدادی از خانه‌های میانه حریم لازم را ندارد و در زمان‌هایی خاص مانند حضور مهمان بین فعالیت‌های متفاوت تداخل ایجاد می‌کند. فضای استراحت در بیشتر موارد کیفیت لازم را دارد.

پی‌نوشت‌ها

۱. عوامل مهم سبک زندگی از دید گردن‌الگوی مصرف، نوع لباس، الگوهای مرتبط با فرهنگ از جمله عقلانیت، دین، خانواده و غیره هستند. لوید وارنر در تحقیقات خود در مورد سبک زندگی یانکی سستی به تفاوت‌های دینی، الگوی زندگی خانوادگی و غیره اشاره کرده است.
۲. التَّقَى رِئِيسُ الْأَخْلَاقِ: تقوی در رأس همه ارزش‌های اخلاقی است.
۳. منابع فرهنگی و به‌ویژه دینی در این رابطه متعددند. در این پژوهش سعی شده مرتبط‌ترین مطالب جهت تأیید اصل موضوع بیان شوند.

فهرست منابع

- آموس، راپاپورت. ۱۳۹۸. انسان‌شناسی مسکن. ترجمهٔ خسرو افضلیان. تهران: کسری.
- _____. ۱۳۹۱. فرهنگ، معماری و طراحی. ترجمهٔ ماریا برزگر و یوسف پاشا مجید. تهران: شلفین.
- ابراهیمی، غلامرضا، حسین سلطان‌زاده، و غزال کرامتی. ۱۳۹۶. بازتاب فرهنگ غرب در تحول سبک زندگی و معماری خانه‌های اواخر قاجار شهر همدان. باغ نظر ۱۴(۴۷): ۲۹-۳۸.
- باشلار، گستون. ۱۳۹۰. بوطیقای فضا. ترجمهٔ مریم کمالی و محمد شیربچه. تهران: روشنگران و مطالعات زنان.
- بمانیان، محمدرضا. مسلم زندگی. ۱۳۹۶. مسکن ایرانی و سبک زندگی. تهران: اول و آخر.
- پوررستمی، حامد. ۱۳۹۴. سبک زندگی در آموزه‌های نهج‌البلاغه. قم: دفتر نشر معارف.
- حاجیان، ابراهیم و بهالدین قهرمانی‌نژادشایق. ۱۳۹۳. "امکان‌سنجی تحقق سبک زندگی دینی اسلامی (در جامعه ایران) بر اساس سه اثر مفاتیح‌الحیاء، الحیاء و سراج‌الشیعه". مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران ۳(۴): ۵۱۳-۵۳۸.
- حائری، محمدرضا. ۱۳۸۳. پویش شهرنشینی در کاشان. در شهرنشینی در ایران. حسامیان، فرخ. (۱۶۱-۲۰۴). تهران: آگاه.
- خضم‌افکن نظام، عرفان و ویدا تقوایی. ۱۳۹۹. مفهوم‌سازی و حقیقت‌یابی رسالت سبک زندگی اسلامی در تبیین معیارهای بنیادین مسکن ایرانی اسلامی در عصر جهانی‌شدن. فرهنگ معماری و شهرسازی اسلامی ۵ (۲): ۱۴۵-۱۶۶.
- رئسی، محمدمنان. ۱۳۹۶. تحلیل مکان‌یابی ریزفضاهای مسکن معاصر ایرانی مبتنی بر سبک زندگی اسلامی، انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران ۸ (۱): ۱۲۳-۱۳۳.
- _____. ۱۳۹۷. معماری و شهرسازی مطابق با سبک زندگی اسلامی، دانشگاه قم.
- شاطریان، محسن. صدیقه کیانی سلمی، و رعنا قنبری. ۱۳۹۶. ارزیابی اثرات اقتصادی-اجتماعی و کالبدی مسکن مهر از دیدگاه ساکنان (مطالعه

- موردی مسکن مهر کاشان). (فصلنامه جغرافیا) برنامه‌ریزی منطقه‌ای، (۳)۷: ۱۰۹-۱۲۶.
- شرف‌الدین، حسین. ۱۳۹۴. «سبک اهل بیت در تفریحات و اوقات فراغت». دو فصلنامه اسلام و مطالعات روانشناسی. ۹(۱۶): ۱۶: ۲۷-۵۴.
- شریفی، عنایت‌الله و مهرعلی لطفی. ۱۳۹۲. سبک زندگی خانوادگی در قرآن و سنت پیشوایان معصوم. پژوهش‌نامه معارف قرآنی ۴ (۱۴): ۸۱-۱۰۰.
- عادل، سمیرا. ۱۳۹۲. نسبت طبیعت و معماری از منظر هستی‌شناسی اسلامی، نشریه مطالعات تطبیقی هنر ۳(۵): ۱۱۶-۱۰۳.
- فاضل قانع، حمید. ۱۳۹۲. سبک زندگی بر اساس آموزه‌های اسلامی. قم: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی.
- قرائتی، محسن. ۱۳۹۳. سیمای مسکن و شهر اسلامی. تهران: موسسه فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
- کاویانی، محمد. ۱۳۹۲. سبک زندگی اسلامی و ابزارهای سنجش آن. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کرباسی، حامد. ۱۳۹۴. مجموعه مسکونی شصت واحدی کاشان با نگاهی به سبک زندگی ایرانی-اسلامی. پایان‌نامه ارشد معماری، دانشگاه کاشان.
- لیب‌زاده، راضیه. عبدالحمید نقره‌کار، مهدی حمزه‌نژاد و محمدعلی خان‌محمدی. ۱۳۹۴. بازخوانی سازمان فضایی خانه بر اساس متون اسلامی به روش EBS و تطبیق آن با اولویت‌های روابط فضایی از دیدگاه الکساندر و لنگ. فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی ۶(۲۲): ۲۱-۵.
- لنگ، جان. ۱۳۸۶. آفرینش نظریه معماری. (ترجمه عینی‌فر، علیرضا). دانشگاه تهران.
- مداحی، مهدی، و غلامحسین معاریان. ۱۳۹۷. خوانش پیوند سازمان فضایی خانه و شیوه زندگی در معماری بومی (مطالعه موردی شهر بشرویه). مسکن و محیط روستا ۳۷ (۱۶۴): ۶۹-۸۴.
- مهدوی‌کنی، محمدسعید. ۱۳۸۷. مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ۱(۱): ۱۹۹-۲۳۰.
- یزدان‌فر، عباس و مهسا ضرابی‌الحسینی. ۱۳۹۴. تأثیر شیوه زندگی بر سازمان فضایی خانه مطالعه موردی: شهرستان ارومیه. نشریه معماری و شهرسازی ایران ۶(۲): ۴۵-۶۱.
- یزدان‌فر، عباس و زهره ناصر دوست. ۱۳۹۸. تغییرات شیوه زندگی و الگوی کالبدی خانه و تأثیرات متقابل آن‌ها از دوران زندگی تا امروز. نشریه معماری و شهرسازی ایران. ۱۰(۱۷): ۳۷-۶۰.
- یزدان‌فر، عباس، مهسا ضرابی‌الحسینی، و زهره ناصر دوست. ۱۳۹۵. الگوی مسکن ارومیه با توجه به شیوه زندگی در گذر زمان. تهران: دانشگاه تهران.

منابع انگلیسی

- Adeli, Samira. 2013. Nature and Architecture in Islamic Ontology. Motaleate Tatbighi honar.3(5):103-116 [Persian]
- Bachelard, Gaston. 2011. The Poetics of Space (translate by Kamali, M. And Shirbache, A). roshangaran va motaleat zana. [In Persian]
- Bemanian, MohammadReza, & Muslim Zandi. 2017. Iranian Housing and Lifestyle. Tehran: First and Last [In Persian]
- Ebrahimi, Gholamreza, Hossein Soltanzadeh and Ghazal Keramati. 2017. The Reflection of the West Culture in the Life Style and The Architecture of The House in the Late Qajar Dynasty in Hamadan. bagh-e nazar.14(4):29-38. [In Persian]
- Fazel Ghane, Hamid. 2013. Lifestyle Based on Islamic Teaching. Qom: Broadcasting of the Islamic Republic of Iran, Islamic Research Center. [In Persian]
- Ghahramani Nejad Shaygh, Bahauddin and Ebrahim Hajiani. 2014. Feasibility Study of Religious Lifestyles (Islamic) In Iranian Society (Base On Three Works Of Mafatih Al-Hayat, Al- Hayat And Siraj Al-Shi'ah). Social studies and research in Iran. 3(4):513-538. [In Persian]
- Gharaati, Mohsen. 2014. Portrait of housing and urban Islamic. Tehran: Cultural institute of lessons from the Quran. [In Persian]
- Haeri Mazandarani, Mohammadreza. 1959. Scan of urbanization in Kashan in urbanization in Iran, agah, 2009. [In Persian]
- Hall, Edward. 1959. The silent language, New York: Anchor.
- karbasi, Hamed. 2016. Residential Complexes of 60 Units in Kashan with the Approach of Iranian-Islamic Lifestyle, Master's thesis, university of Kashan. [In Persian]
- Kavyani, Mohammad. 2013. Prescriptive Islamic Life Style and its Testing Instrument, Hozeh and University Research Institute. [In Persian]
- Khasm Afkan Nezam, Erfan, and Vida Taghvaei. 2020. Conceptualizing and Truth-Seeking the Mission of the "Islamic Lifestyle" in Explaining the Fundamental Criteria of "Iranian-Islamic Housing" in the Age of Globalization. Architectural culture and Islamic urbanism.5 (2):145-166. [In Persian]

- Labibzadeh , Razieh,. Abdul Hamid Noghre kar,. Mehdi Hamzenejad,. and Mohammad Ali Khan Mohammadi. 2015. Rereading the Spatial Organization of the House Based on Islamic Texts Using the EBS Method and Matching it With the Priorities of Spatial Relationships from Alexander and Lang's Point of View. *Studies of the Islamic Iranian city* 6(22): 5-21. [In Persian]
- Lawrence, Roderick.1979. User Evaluation of Medium Density Housing: an Australian case study, *Housing and Society* 6(3): 191-205.
- Madahi , Seyyed Mahdi,. and Gholam Hossein Memarian. 2018. Reading the Link of Spatial Organization of House and Life Style in Vernacular Architecture (case study: boshrooyeh), *housing and rural environment* 37(163): 69-84. [In Persian]
- Mahdavi Kani, Mohamad Saeed. 2008. The Concept of Lifestyle and Its Scope in Social Sciences, *Cultural Reserch* 1(1): 199-230. [In Persian]
- Michiani Meidwinna, Vania,. and Asano Junichiro. 2016. Influence of Inhabitant Background on the Physical Changes of Banjarese Houses: A Case Study in Kuin Utara Settlement, Banjarmasin, Indonesia. *Frontiers of Architectural Research*. 5 (4): 412-424.
- Miller, Allison,. and Kinetic Workplace .2003. exploring the role of home design in fostering family interaction: the use of programming methods in research. *interior design* 29 (1-2): 50-65.
- PourRostami, Hamed. 2015. *Lifestyle in the Teaching of Nahj Al-Balaghah*, Maaref Publishing Office [In Persian]
- Raeisi, Mohammad Mannan .2017. *Architecture and Urbanism. Analysis of Locating Subspaces in Conttemporany Iranian Housing based on Islamic Lifestyle, Architect and Urban Planning* *Od Iran* 8(1): 123-133. [In Persian]
- ____.2018. *Architecture and Urbanism*, University of Qom. [In Persian]
- Rapoport, Amos .2019. *House form and Culture*, (translate by Afzalian ,kh). Kasra. [In Persian]
- ____.2011. *Culture, Architecture and Design* (translate by Berzegar ,M and Yousefnia ,P). Shelfin [In Persian]
- Sharaf al-Din, Seyed Hussein .2015. The Ahl al-Bayt's Life Style in Entertainments and Leisure Time.9 (16):16-27[In Persian]
- Sharifi, Enayat,. Mehr ali Lotfi. 2013. Family lifestyle in the Qur'an and the Sunnah of the Prophets. *Quranic Studies* 4(14): 81-100. [In Persian]
- Shateriyan, Mohsen,. Sedigheh Kiyani Salmi ,.and Rana Ghanbari. 2018. Assessment of the Economic Effects -Social and Physical Mehr Housing Views Of Residents (case study:Mehr housing of Kashan city), *geography & regional planning* 7(3): 109-126. [In Persian]
- Yazdanfar, Seyyed Abbas,. and Mahsa Zarrabi .2016. The Effect of Lifestyle on the Spatial Organization of the House Case Study:Urmia City. *Iranian Architecture and Urban Planning* 6(2): 45-61. [In Persian]
- Yazdanfar, Seyyed Abbas,. Mahsa Zarrabi. and Zohreh Naserdoost. 2016. *Urmia Housing Typology With a Focous on Life Style Over Time*. [In Persian]
- Yazdanfar, Seyyed Abbas,. and Zohreh naserdoost. 2019. Lifestyle and Housing Pattern,s Changes and their Interactions Over Time Zand era to today, *scientific of Iranian Architecture & Urbanism* 10(17): 37-60. [In Persian]